

Lasten ja nuorten kokema väkivalta vertaisen taholta

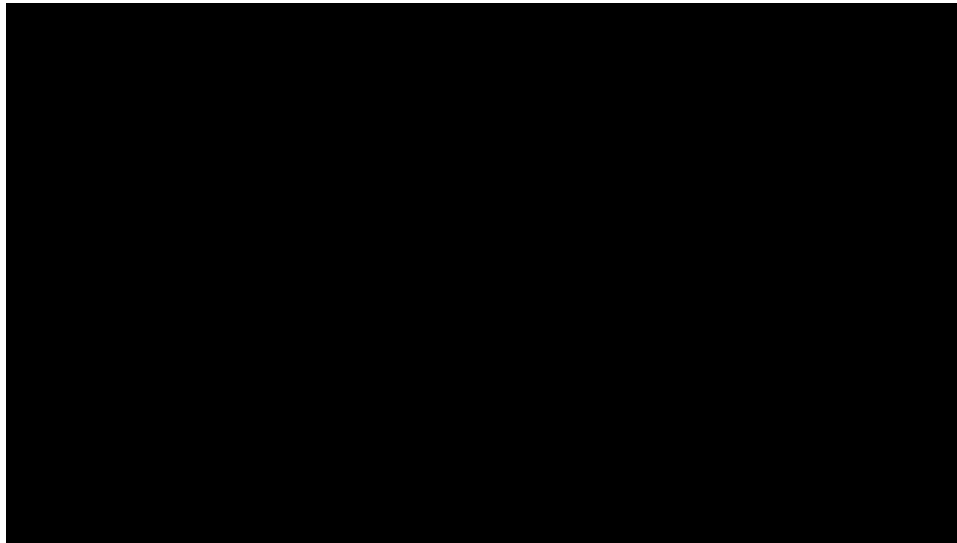
Maatu Arkio

Toimintaa tukee:
Verksamheten stöds av:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Sopiiko tämä käytös kouluun?

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

- Yleishyödyllistä toimintaa, jonka päärahoittaja on valtio (oikeusministeriö)
STEA rahoittaa kehittämistoimintaa
- Toteuttajatahot:
 - Ensi- ja turvakotien liitto
 - Kirkkohallitus
 - Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 - Suomen Mielenterveysseura (valtakunnallinen koordinaatiojärjestö)
 - Suomen Punainen Risti
 - Suomen Setlementtiliitto
- Palvelut suunnattu rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville
- Palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia
- Palkattua ja vapaaehtoista henkilökuntaa

MIKÄ ON RIKOS?

- Rikos on teko tai laiminlyönti, josta on laissa säädetty rangaistus
- Rikos voi olla yksittäinen tapahtuma tai jatkuva tilanne
- Vakavuuteen vaikuttaa rikoksen seuraukset uhrille
- Suomen laki määrittelee rikoksen tunnusmerkistöt tapahtuvat ne missä tahansa tai minkä ikäiselle tahansa
- On huomioitava myös uhrin oma kokemus tapahtuneesta

MITÄ VÄKIVALTA ON?

- Väkivalta on sanoin ja teoin toisen satuttamista ja väkivallan muotoja on monia
- Fyysisessä väkivallasta voi jäädä näkyviä jälkiä uhriin
 - On esimerkiksi tönimistä, lyömistä ja potkimista
 - Voi johtaa pahimmassa tapauksessa kuolemaan
- Henkinen väkivalta on vaikeampi tunnistaa
 - On esimerkiksi eristäminen, alistaminen ja nimittely
 - Myös väkivallan uhka on henkistä väkivaltaa
- Muita väkivallan muotoja voivat olla seksuaalinen väkivalta sekä sosiaalinen, kemiallinen, taloudellinen ja uskonnollinen väkivalta

MIKÄ ON PAHOINPITELY

- Lievästä pahoinpitelystä on kyse, jos sen seurauksena tulleet vammat ovat vähäisiä.
- Pahoinpitely on niin sanotusti perus-muotoinen, jos tekijä aiheuttaa uhrille tahallaan ruumiillista väkivaltaa, vahingoittaa hänen terveyttään, aiheuttaa kipua tai saattaa hänet tiedottomaan tai sitä vastaavaan tilaan.
- Törkeä pahoinpitely on kyseessä kun käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta hengenvaarallista välinettä ja aiheutetaan vakava ruumiillinen vamma tai hengenvaarallinen tila ja se on tehty erityisen raa'alla tai julmalla tavalla
- Pahoinpitelyn yritys on rangaistavaa

MILLOIN PITÄÄ TEHDÄ ILMOITUS POLIISILLE?

- Kun kyseessä on pahoinpitely tai muu väkivalta, on se alaikäisen kohdalla aina poliisiasia
- Kinastelu ja nahistelu eivät ole poliisiasioita
- Kun tilanne ei ole sovittelutoimistossa soviteltavissa, esim. seksuaalinen väkivalta
 - Hyvä toimia nopeasti, ettei tilanteet pitkity
 - Aikuisella on velvollisuus tehdä ilmoitus lastensuojeluun ja poliisille, jos epäilee alaikäiseen kohdistunutta vakavaa väkivaltaa kuten esim. seksuaalirikos tai pahoinpitely
 - Alle 15-vuotias on korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta ja saa merkinnän poliisiasian tietojärjestelmään

Poliisille ilmoitetut alle 18-vuotiaiden pahoinpitelyt

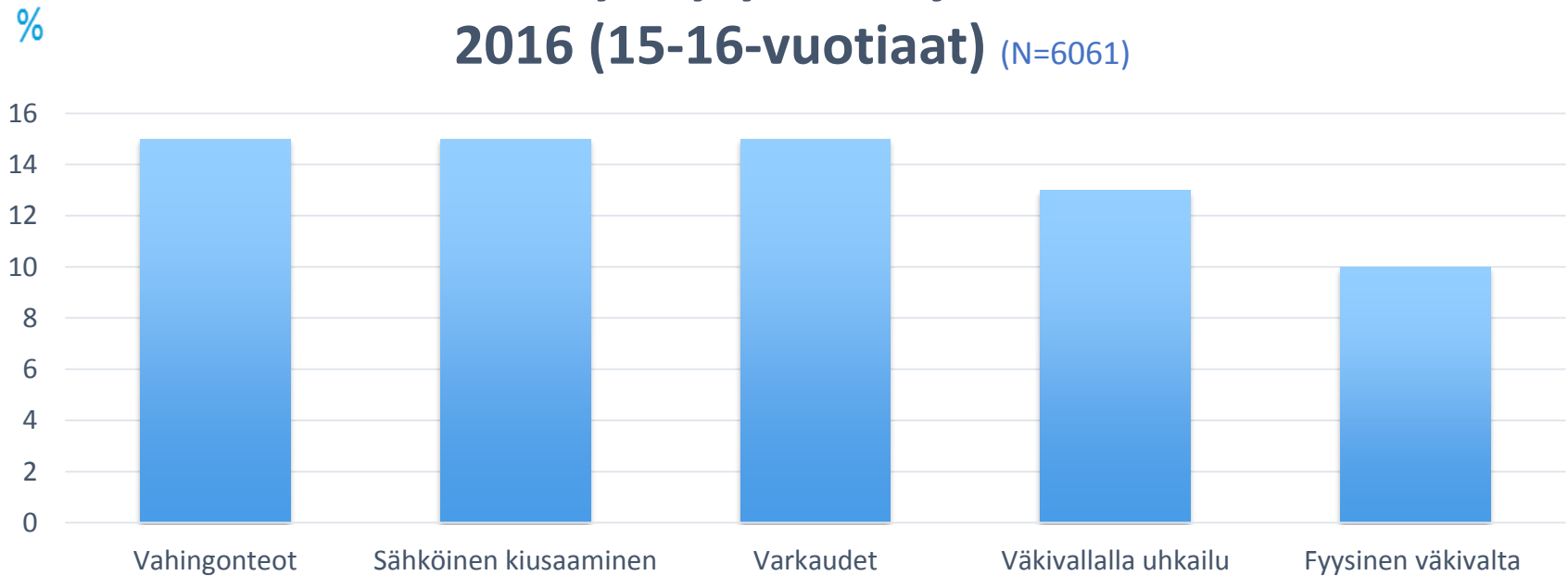
Ilmoitettu asianomistaja tapauksina	2013	2014	2015	2016	2017
Pahoinpitelyn yritys	61	65	68	58	72
Lievä pahoinpitely	1366	1421	1448	1652	1663
Pahoinpitely	3974	3673	4509	4924	5447
Törkeä pahoinpitely	61	64	60	58	102
Törkeän pahoinpitelyn yritys	42	19	25	23	20
Yhteensä	5504	5242	6110	6715	7304

Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä (PolStat)

Yleisimpiä uhrikokemuksia nuorille olivat

(Näsi M. 2016, Katsauksia 18/2016)

Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016 (15-16-vuotiaat) (N=6061)

NUORET RIKOKSENUHRIT

Uhritutkimuksen mukaan suomalaiset lapset ja nuoret kohtaavat väkivaltaa huomattavasti enemmän kuin aikuiset.

Vain pieni osa nuoriin kohdistuvasta väkivallasta tulee poliisin tai muiden viranomaisten tietoon.

UHRI KOKEMUKSELLE ALTISTAVIA TEKIJÖITÄ

- Lapsuuden kaltoinkohtelu
- Erilaiset oppimisvaikeudet ja huono koulumenestys
- Peruskoulun jälkeen opiskelun ja työn ulkopuolelle jääminen
- Rikosaktiivinen ystäväpiiri ja runsas päihteiden käyttö
- Sosiaaliset- ja mielenterveysongelmat
- Yksinhuoltaja- tai uusperheet ilman sosiaalista tukiverkostoa
- Vähemmistöön kuuluminen (esim. seksuaalivähemmistöt)
- Nuoren oma rikollinen käyttäytyminen

*Pojat ja nuoret miehet
kohtaavat väkivaltaa
useimmiten kodin
ulkopuolella, koulussa,
kadulla tai vapaa-aikana.*

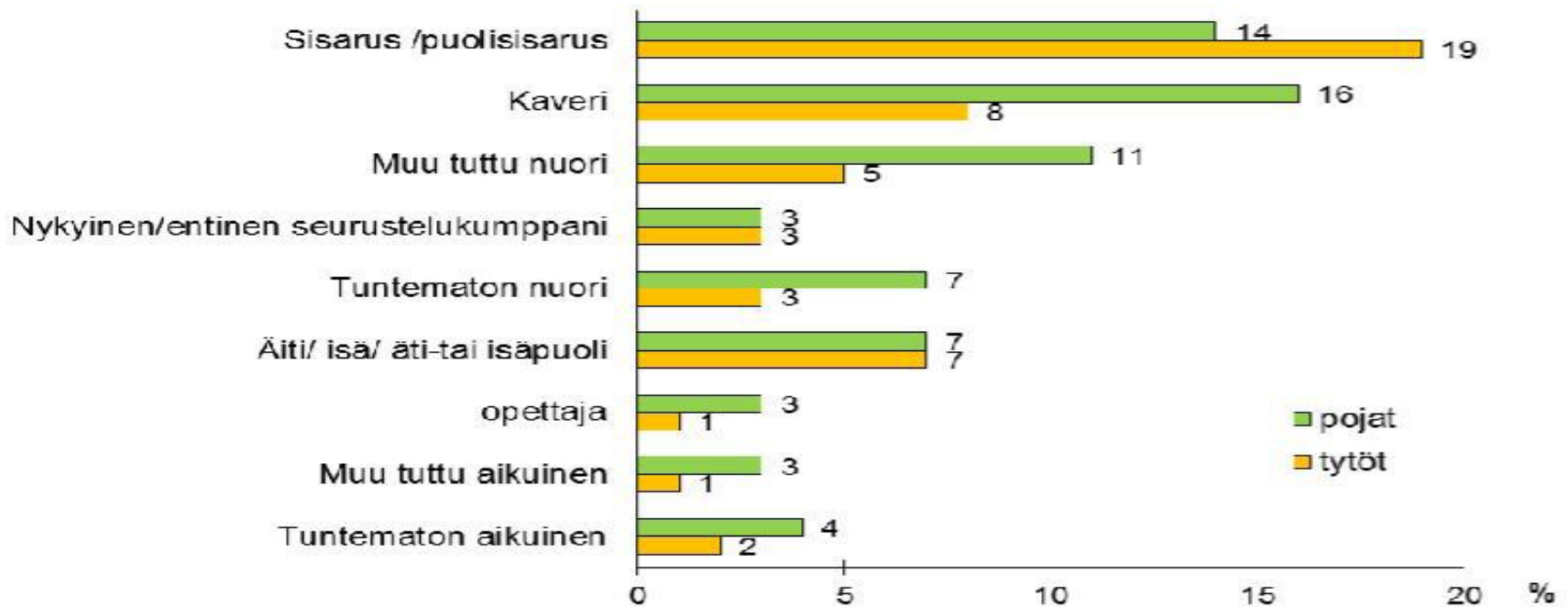
*Tytöt ja naiset joutuvat
väkivallan kohteeksi
enemmän kotona.*

Väkivallan kohteeksi joutuneiden nuorten osuudet uhrin sukupuolen ja väkivallan tekijän mukaan

(Näsi 2016, Katsauksia 18/2016, Kuvio 13)

Väkivallan tekijänä...

Nuoriin kohdistuva väkivalta

(Näsi M. 2016)

- Useimmiten nuoriin kohdistuva fyysinen väkivalta on toisten nuorten tekemää.
- Yleisempää on, että väkivallan tekijä on nuorelle tuttu kuin tuntematon.
- Tyypillisin nuoriin kohdistuvan väkivallan tekijä on sisarus, kaveri tai muu tuttu nuori. Aikuisten taholta tullessa väkivallan tekijänä on useimmiten isä tai äiti.

Väkivalta kasautuu

(Hautanen 2017, Soisalo 2016)

- Väkivallan kasautumiseen vaikuttavat tekijät liittyvät yksilöön ja perheeseen.
- Väkivallan kasautumista edistää nuoren riskialtis elämäntyyli.
- Väkivallan kasautumista voivat lisätä perheen taloudellinen tilanne, vanhempien välinen riitely, päihteiden käyttö ja sosiaalisen kontrollin puute.
- Väkivaltaa kokevat lapset ja nuoret kohtaavat useanlaista väkivaltaa arkielämässään.
 - Uhrikokemukset yhdellä elämänalueella altistaa väkivallalle muilla elämänalueilla (Kivijärvi ym. 2015).

Väkivalta kasautuu samoille nuorille

(Kivijärvi ym. 2015)

- Väkivalta ja syrjintä ovat osittain normalisoituneet osaksi nuorten arkea.
- Sukupuoli, ikä ja maahanmuuttotausta ovat yhteydessä väkivaltakokemusten yleisyyteen.
- Nuoret, jotka ovat tekijä-uhreja, kokevat enemmän turvattomuuden tunteita liittyen omaan syrjäytymiseen, yksinäisyyteen ja itseen kohdistuvaan henkiseen väkivaltaan.
- Tekijä-uhri nuoret kokevat voivansa vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin muita heikommin.

Rikosten tekeminen ja niiden uhriksi joutuminen ovat yhteydessä toisiinsa. Paljon rikoksia tekevät nuoret joutuvat muita useammin myös rikoksen uhriksi.

(Salmi 2015)

YLEISIÄ OIREITA

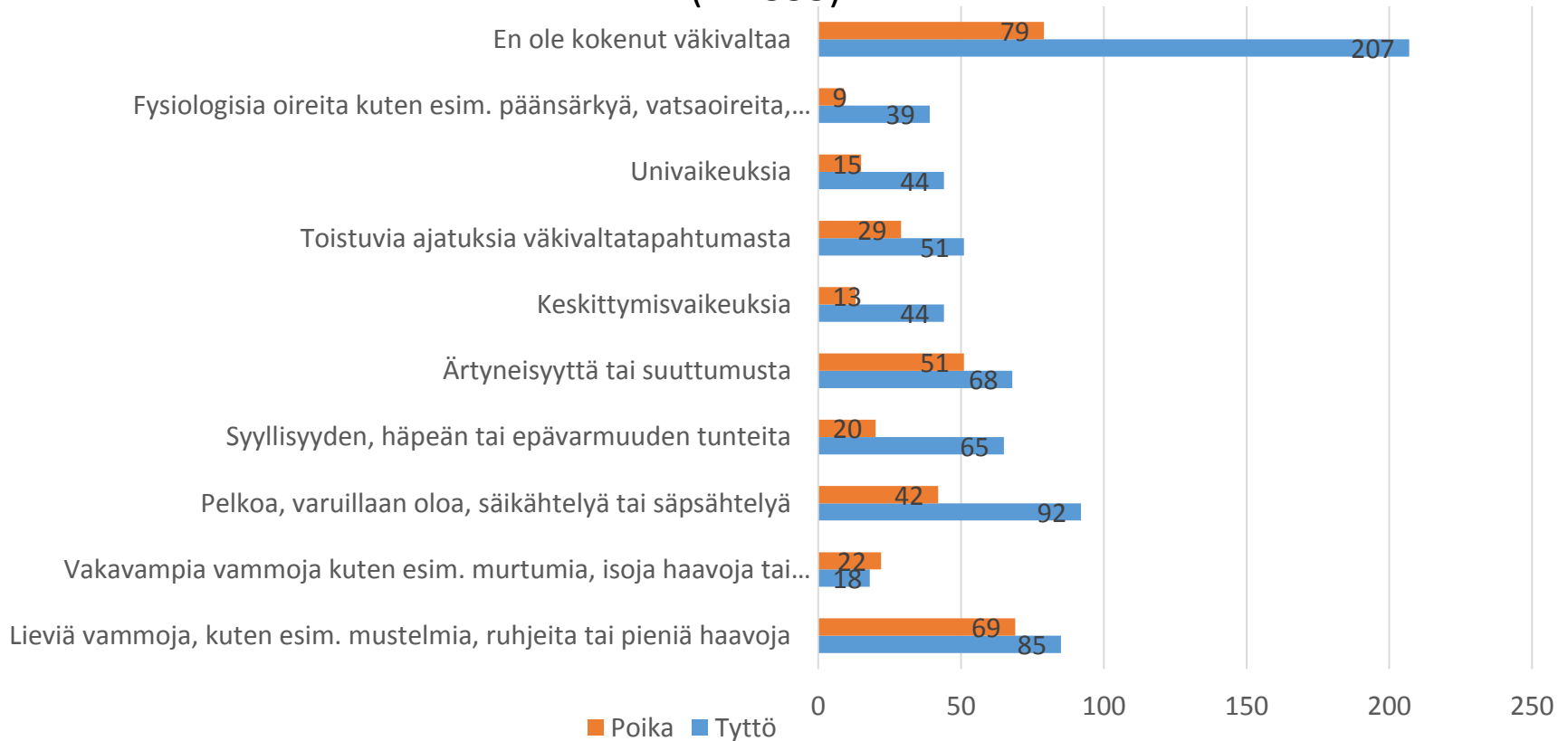
- Lisääntynyt motorinen levottomuus, ärtyneisyys, suuttumus, vihamielisyys.
- Sopimaton tai tarkoitukseton yliaktiivisuus.
- Epätoivo, toivottomuus, hallitsematon suru, tulevaisuudettomuuden tunne.
- Sosiaalinen vetäytyminen, varuillaan oleminen, säikähtely tai säpsähtely.
- Vähentynyt kiinnostus tavallisesti kiinnostaviin toimintoihin.
- Äkilliset muutokset nuoren vireystilassa, keskittymiskyvyssä tai mielialassa.
- Erilaiset psyykkiset vaikeudet, eriasteisia ahdistus- ja mielialaoireita mm. masennus.
- Nuoren lisääntynyt somaattinen oireilu ja mm. unettomuus tai muu ruumiillinen oire.
- Käytöshäiriöitä, päihteiden käyttöä ja itseään vahingoittavaa käyttäytymistä.
- Koulumenestyksen lasku ja/tai toistuvana koulupinnaus.

NUOREN UHRIN TUKEMINEN

- Keskeistä on varhainen ja nopea puuttuminen.
- Nuoren ottaessa oma-aloitteisesti yhteyttä aikuiseen tai ilmaistessaan muutoin avun tarvetta on hänen toivomuksenaan yleensä nopea reagointi.
- Älä unohda vanhempia/huoltajia.
- Tarjoa mahdollisuutta käydä tapahtunutta läpi.
- Anna tietoa äkilliseen väkivaltatapahtumaan liittyvistä yleisistä fyysisistä ja psyykkisistä reaktioista, sillä tietoisuus oireista helpottaa ja vähentää pelkoja.
- Lääkärissä käynti on tärkeää vammojen hoidon ja niistä haettavien mahdollisten korvausten osalta.
- Auta käytännön asioissa esim. lääkäriin ajanvaraus, rikosilmoitus missä ja miten.
- Ohjaa saattaen uhripalveluiden piiriin ja varmista avun toteutuminen.

Katuväkivallasta aiheutui?

(N= 553)

Kyselytulos Rikosuhripäivystyksen nuorille tehdystä kyselystä

Väkivallan pitkäaikaisia seurauksia

- Läpikäymätön ja käsittelemätön väkivaltakokemus on yhteydessä
 - psyykkisiin vaikeuksiin ja mielenterveyden häiriöihin
 - päihteiden käyttöön ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen
 - rikosaktiiviseen ystäväpiiriin ja rikolliseen toimintaan

Väkivallan pitkäaikaisia seurauksia

- Heikentynyt psyykkinen vointi ja käyttäytymisen muutokset kuten esim. mielialan lasku, asosiaalinen käyttäytyminen.
- Mahdolliset poissaolot koulusta heijastuvat usein opintomenestykseen.
- Pahimmillaan traumaattinen väkivaltakokemus välittyy huonon psyykkisen voinnin ja heikon koulumenestyksen kautta koulutustasoon ja tätä kautta sosioekonomiseen asemaan.

ESIMERKKITAPPAUS

Nuori tulee kertomaan RIKUchattiin koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta, jossa häneltä on murtunut käsi ja hajonnut puhelin. Tilanteesta on ilmoitettu molempien osapuolien vanhemmille ja tekijä on pyytänyt anteeksi.

Tekijä on alle 15-vuotias. Nuorella on suuri huoli hajonneesta puhelimesta, sillä hänellä ja huoltajilla ei ole varaa ostaa uutta. Nuori miettii, mitä tilanteessa voisi vielä tehdä, koska hän ei ole tyytyväinen pelkkään anteeksipyyntöön.

Chatissa varmistetaan onko tilanteesta tehty rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.

Rikosilmoituksen teko on tärkeää, koska alle 15-vuotias on korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta. Nuorella on mahdollisuus vaatia korvauksia tapahtuneesta ja hajonneesta omaisuudesta. Poliisi voi esimerkiksi ehdottaa asian viemistä rikos- ja riita-asioiden sovitteluun. Kaikilla on samat oikeudet riippumatta siitä missä rikos on tapahtunut.

NUOREN UHRIN TUKEMINEN

- Ennakointi ja yleisten toimintamallien tiedostaminen auttaa pysymään rauhallisena ja helpottaa asioiden hoitamista.
- Ota selvää ja perehdy omiin velvollisuuksiin ja oman kunnan/alueesi toimintasuunnitelmaan.
- Suurimmissa kunnissa on luotu toimenpidemalleja / hoitopolkuja, jotka helpottavat uhrin ohjaamista jatkohoitoon ja tuen piiriin.
- Uskalla kysyä apua tai neuvoja, jos et tiedä mitä tehdä.

Myyttien murtaminen

- Nuoret eivät aina ole niin pärjääviä ja rohkeita kuin antavat olettaa.
- Väkivaltaa voi kohdata kuka tahansa ja tilanne voi tulla yhtäkkiä, jolloin uhri ei usein kykene puolustamaan itseään.
- Tytöt joutuvat myös väkivallan uhreiksi.
- ”Tosi miehet” voivat olla väkivaltatilanteessa passiivisia ja heikkoja, eivätkä aina kykene fyysisestä ylivoimastaan huolimatta puolustautumaan, eivätkä pääse pois tilanteesta.

MITÄ VÄKIVALLAN TAUSTALLA ON?

- Väkivaltaa tapahtuu sosiaalisissa yhteisöissä tai ryhmissä
- Voiko kiusaaminen olla väkivallan taustalla?
 - Hyväksymmekö toisemme sellaisina kuin he ovat?
- Voisiko väkivaltaisen käytöksen taustalla olla omat kokemukset väkivallasta?
 - Miten opimme käsittelemään ristiriittilanteita ja hallitsemaan omia tunteita?
- Mitä pitkittynyt henkinen väkivalta aiheuttaa?
- Liittyykö väkivaltaan pelon, häpeän ja syyllisyyden tunteita?

MITEN OHJEISTAA, JOS VÄKIVALTA TAPAHTUU NETISSÄ

- Älä vastaa kiusaamisviesteihin
- Estä viestit kiusaajalta
- Tallenna ja tulosta pilkkaavat viestit, keskustelut ja kuvat
- Kirjaa mahdollisuuksien mukaan ylös
 - Nettisivuston osoite
 - Päivämäärät ja kellonajat tapahtuneesta
 - Tekijän nimimerkki, sähköpostiosoite ja IP-osoite

MENETELMIÄ RIKOSASIOIDEN PUHEEKSIOTTOON

- Materiaalipaketit ovat helppokäyttöisiä työvälineitä nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille
- Tavoitteena on lisätä nuorten tietoisuutta rikosasioissa sekä auttaa heitä tunnistamaan rikokset ja niihin liittyvät ilmiöt
- Materiaalien avulla rohkaistaan nuoria rikosasioista puhumiseen ja avun hakemiseen
- Ne helpottavat vaikeiden asioiden puheeksiottoa nuorten kanssa
- Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja ne sisältävät myös muuta sähköistä materiaalia kuten PowerPoint, tietokilpailu ja keskustelumateriaalia

MENETELMIÄ RIKOSASIOIDEN PUHEEKSIOTTOON

- Mitä on seurusteluväkivalta? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta
- Fyysisen väkivallan vakavuus ja puhumisen tärkeys
- Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys
- Väkivallasta perheessä saa puhua – Mitä tarkoittaa avun saaminen?
- Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?
- Verkossa tapahtuvat rikokset ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys
- Ennakoivan puhumisen merkitys ja nuoren rikoksen uhrin tukeminen (Huoltajille)

- RIKUn palvelupisteet ympäri Suomea
 - Tukihenkilötoiminta palvelupisteeltä
 - Lähimmän palvelupisteen yhteystiedot löytyvät www.riku.fi/yhteystiedot
- RIKUn auttava puhelin 116 006
- Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177, josta saa neuvoa ja ohjausta lainmukaisiin oikeuksiin
- Nuorille suunnatut omat nettisivut www.riku.fi/nuoret
- RIKUchat, auki arkisin 9.00-15.00 sekä maanantai iltaisin 17.00-19.00
 - Tukea ja neuvoa matalalla kynnyksellä
 - Mahdollisuus kysyä rikosuhriasioihin liittyviä asioita
 - Halutessaan nimettömästi
 - RIKUn tavoittaa myös Twitteristä, Facebookista, Instagramista ja Help.Some -mobiilisovelluksella

Jokainen lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevä ammattilainen kohtaa työssään väkivaltaa kokeneita lapsia, nuoria ja aikuisia.

KYSY VÄKIVALLASTA!